

CULTUUR & MEDIA

ZOMERVERTIER Wat gaan we doen **in de vakantie?**
Tips voor kinderen en hun (groot)ouders.

tekst **Anita Twaalfhoven**

Ruiken en ontdekken in Kasteel Radboud.

MAMMA

NTjong
Festivalpremière

Alexandra Broeder maakt indringend theater waarin kinderen de hoofdrol spelen. Na een voorstelling met tienermeisjes, 'Mamma', registreert zij bij

NTjong een theatermonoloog voor een 11-jarig meisje. 'Mona' is geschreven door Griet Op de Beeck van de bestseller 'Kom hier dat ik u kus' en is geïnspireerd op een van de personages in dit boek. Zij vertelt over de relatie met haar vader en moeder en waarom ze is wie ze is.

Te zien vanaf 5/8. www.ntjong.nl

Ruiken is herkennen

Wie heeft welens de indringende lucht van een paardenmarkt geroken, of de frisoete geur van een bloeiende lindebloesemboom? Vierhonderd jaar geleden, in de Gouden Eeuw, waren dit bekende geuren. In Kasteel Radboud in Medemblik kun je ze deze zomer weer ruiken, in de familietentoonstelling 'Alchimistes en het geheim van het Pestparfum'.

"Ruiken is een goede ingang om de geschiedenis tot leven te brengen", vindt de samensteller van de expositie Eugene Bakker. "Geuren roepen bij iedereen sterke herinneringen op. Zoals: 'Weet je nog hoe het in de keuken van opa en oma rook?' Het is een heel basale reactie, denk maar aan dieren die op elkaars geur reageren of een baby die meteen de geur van zijn of haar moeder herkent."

In de personeelsruimte van het kasteel vertelt de geurdeskundige hoe hij in een historisch archief een boekje vond met parfumrecepten van een alchemist uit de zeventiende eeuw. "Het stond vol anekdotes en recepten voor wonderlijke brouwsels. Ze dachten in die tijd dat je door het ruiken van een vieze lucht besmet kon worden met de pest of de pokken. Dat klopt wel een beetje, want bacillen adem je immers in. Maar de conclusie die ze daaruit trokken, klopt natuurlijk niet: dat je met de juiste parfums dus allerlei ziektes kon bestrijden." Zoals het recept voor 'pestbollekes', een geheime formule die jonge bezoekers in de expositie mogen opsporen.

Na een korte klimtocht over de nauwe trappen in het kasteel, schuift Bakker het gordijn voor de deur naar een zolderkamer open. In de

schaars verlichte ruimte pruttelt een destilleerfles op een vuurtje. De houten kasten staan vol stoffige parfumsflessen met etiketten zoals 'Muskus', 'Urinum' of 'Ambergris', waaraan je kunt ruiken. Het geheimzinnige geurlaboratorium van de zogenaamde alchemist is zo levensecht ingericht dat het lijkt alsof het altijd al bij het kasteel hoorde.

"Kijk", zegt Bakker en hij laat een tablet zien met een app die speciaal voor de expositie is ontwikkeld, de odoroscoop. "Deze app met teksten, allerlei weetjes en prenten uit die tijd leidt je door de expositie en maakt je nieuwsgierig om steeds meer te weten te komen." Om het te demonstren, houdt hij de tablet voor een apothekersfles met Ambergris. Op het scherm verschijnt een verrassende tekst over dit zoete parfumstofje. "Ambergris ontstaat in de darmen van de potvis en het is een grijs goedje dat aanvoelt als was. Het is een soort smeermiddel om harde stukken voedsel beter door zijn darmen te laten glijden." Het is erg kostbaar, vertelt Bakker. "In 2012 spoelde op Texel een potvis aan met 86 kilo amber in zijn darmen. Die klomp was honderdduizenden euro's waard!"

Hij vervolgt: "In de Gouden Eeuw rook het voor onze begrippen enorm smerig, maar zij waren daar beter aan gewend. In het ene deel van de stad stonk het ook meer dan in andere buurten. Het ergst was de lucht van de visbank, de leerlooierij en de grachten. Die waren een open riool waar iedereen zijn afval in gooide. Daarom werden overal langs het water zoet geurende lindebloesembomen geplant. Ook droegen mensen vaak geparfumeerde handschoenen, die ze in noodgevallen voor hun neus konden houden."

Een andere veelgebruikte geurstof uit de Gouden Eeuw was muskus, die je helemaal bedwelmt als je het geurkastje in de expositie open doet. De muskusrat maakt deze stof aan in een klier. Als je de tablet weer voor het eti-

ket op de fles houdt, schiet er uit een gat in de muur ineens een stevige rat tevoorschijn. Wie dat durft, kan zijn hand naar binnen steken om aan de borstelige rattenvacht te voelen.

In een kast verderop staat het geurkastje dat afschuwelijk ruikt, naar een schrale urinegeur van oude mannetjes. Vierhonderd jaar geleden gebruikten ze in de wolvenverij urine om de vette schapenwol mee te reinigen. "Je begrijpt dat de wolvenvers ook hun eigen urine

'In de Gouden Eeuw rook het voor onze begrippen enorm smerig, maar de mensen waren daar toen beter aan gewend'

goed bewaarden. In de Gouden Eeuw werden ze daarom 'kruikenzeikers' genoemd."

Je kunt op de Odoroscoop ook allerlei schilderijen uit de Gouden Eeuw aanklikken, zoals van de regentzoon Gerard Bicker, die inderdaad geparfumeerde handschoenen droeg. Ook een geurkastje dat bij de geur van de schutters op 'De Nachtwacht' hoort, ontbreekt niet: het leer van hun stoere laarzen en een vleugje peper en kruidnagel. Dan is er ook nog de herkenbare lucht van tabak, vers brood en zeep met lelietje-van-dalen. Maar het blijft nog even geheim hoe de 'pestbollekes' ruiken en waar die in het laboratorium van de alchemist te vinden zijn.

Alchimistes en het geheim van het pestparfum is te zien t/m 8 januari 2017 in Kasteel Radboud in Medemblik. www.kasteelradboud.nl

MOLMAN

Het Filaal
Festivalpremière

Tijdens de zomerfestivals gaan steeds meer jeugdvoorstellingen in première in tenten en andere zomerse theaters. Zo speelt de voorstelling

'Molman' van Schippers&VanGucht en Het Filaal in een omgebouwde zeecontainer. Je klimt er via een steile trap omhoog en binnenin daal je af in een schuilplaats vol donkere gangen en tunnels. Meneer Molman werkt daar voor de geheimzinnige I.W.R.S.B.A.S.B, ofwel de Interdepartementale Wetenschappelijke Raad voor de Studie van het Binnenste van de Aarde en Superdiep Boren. Maar eigenlijk durft hij gewoon niet meer naar boven.

Te zien vanaf 5/8. www.hetfillaal.nl